

بسم الله الرحمن الرحيم

بازیهای بومی محلی نمین

(با نگاهی به بازیهای آذربایجان)

تالیف: یحیی عسگری نمین

سرشناسه

: عسگری نمین، یحیی، ۱۳۲۹-

عنوان و نام پدیدآور : بازیهای بومی محلی نمین (با نگاهی به بازیهای آذربایجان) / تالیف

یحیی عسگری نمین.

مشخصات نشر

: اردبیل: انتشارات شیخ صفی الدین، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری

: ۲۲۷ ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۰۰-۶۶-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

موضوع

: بازی های کودکان ایرانی--نمین

موضوع

childrens games, Iranian--namin:

رده بندی کنگره

: GV۱۲۰۴/۷۸۰

رده بندی دیویی

: ۷۹۶/۰۹۵۵۳۱۲۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۵۸۷۵۵

انتشارات شیخ صفی الدین

تلفن: ۴۵-۳۳۳۵۶۱۲۵

۰۹۱۴۱۵۲۸۲۳۱: ۵۱۰۵

نام کتاب

• بازیهای بومی محلی نمین

مؤلف

• یحیی عسگری نمین

ویراستار و حرفچینی

• شهناز سخنور

ناشر

• شیخ صفی الدین

طراحی روی جلد

• شیخ صفی الدین

تیراژ

• ۵۰۰ جلد

نوبت چاپ

• اول

شابک

• ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۰۰-۶۶-۷

فصل اول : آغاچ اویونلاری

۱۸	پیشگفتار
۱۸	آغاچ اویونلاری
۱۹	آغاچ مینمک اویونی
۲۱	چلینگ آغاچ (الک دولک)
۲۳	زنبون زو
۲۴	زو
۲۵	دنقلی قوز
۲۵	بایداق گوتدو (پرچم ربایی)
۲۷	اوزودی بیغدی
۲۷	قیما آناچ

فصل دوّم : ایپ اویونلاری

۳۰	ایپ اویونلاری
۳۰	ایپ آتدی
۳۲	طناب بازی
۳۲	قییش گوتدی (شیش - رندی)

فصل سوم ائو اویونلاری

۳۶	بازی های خانگی - ائو اویونلاری
۳۸	جوری جوری منه نه قالدی
۳۹	قاشیق قاشیق
۴۰	بازی های دخترانه
۴۲	نوقطه - نوقطه
۴۲	بازی نون نون
۴۳	بوجاق تودی
۴۴	قیچووی اوزاد
۴۴	اد شهرت

فصل چهارم: آشیق اویونلاری

۴۶	آشیق اویونلاری
۴۸	دورانه دکدی
۴۹	خان، خان بیر اوغرو توتمیشام (خان، یک دزد گرفته ام)
۵۰	شاه سان وزیر
۵۱	کیریت اویونلاری
۵۲	آشیق ووردی
۵۳	دورد آشیق
۵۴	گوستن، صالح، منیدیلی
۵۵	گول گول - اوزیک اوزیک
۵۶	قلاشک (قلعه کوچک)

فصل: پنجم توپ اویونلاری

۶۰	آرادا قالدی یا وسطی
۶۱	سووردی
۶۲	توپ بازی

فصل ششم: داش اویونلاری

۶۴	دووار اویرما
۶۵	بئش داش
۶۷	خانا خانا «خی خی»
۷۰	مالا یا مازی
۷۱	مره داش
۷۲	لوپورت داش
۷۶	مازی
۷۸	کومه باسرما — کومه قه بلاما
۸۰	قاریش اتماق

فصل هفتم: دستمال اویونلاری

۸۲	دستمال اویونلاری
۸۳	پیشدی پیشدی
۸۴	جیمبلی متو

فصل هشتم: قارگولله و یردی

۸۶	قارگولله و یردی
۸۸	سوروتمه در یخ و برف

فصل نهم: وسیله سیز اویونلاری

۹۴	وسيله سیز اویونلاری
۹۶	قورد- چوبان (گرگ و چوبان)
۹۹	قلم دان ای قلم دان
۱۰۲	انشک بئلی سیندیردی
۱۰۴	پیشیک میلاغی (پشتک گربه ای)
۱۰۶	تپیک دعواسی دو محله
۱۰۷	چکیشمه
۱۰۹	اوشدی اوشدی
۱۱۰	اکینچی ام اکینچی
۱۱۱	چین وئرم
۱۱۳	ایت قوسدی
۱۱۵	مره بازی
۱۱۶	اینه اینه
۱۱۷	سیلیم سوپوروم

۱۱۷	قاجان قاجان
۱۱۹	گوی ده نه وار
۱۲۲	بنده دوشه / بنووشه (بنفشه)
۱۲۳	گیزدیلین پاچ
۱۲۶	خان اولی
۱۲۸	تاپ تاپماجا
۱۳۰	مشاعره
۱۳۰	یردن اوجا
۱۳۲	گیزدیلیم پاچ (گیزلن قاج)
۱۳۲	تیپک داواسی
۱۳۳	زورراشماق
۱۳۴	دور- د ما

فصل ده: بازیهای متفرقه

۱۳۶	قارپوز کسیدی
۱۳۶	موم بازی
۱۳۸	موم هللدی
۱۴۰	دکمه بازی
۱۴۱	انواع بازی با سکه
۱۴۳	دکمه (بازال)
۱۴۵	دیوارا وئردی
۱۴۷	برآمدن افتاب
۱۴۸	سویون قایاغین کسمک

فصل یازدهم: ساختن انواع وسایله بازی توسط کودکان

۱۵۰	ساخت یک نوع فرفره دستی در قدیم
۱۵۲	فرفره کاغذی گرد
۱۵۲	سویات داشی
۱۵۳	رزین داش
۱۵۵	نخ بازی
۱۵۵	دگمه چرخانی
۱۵۶	فرفره چرخشی
۱۵۷	چرخ سورمک اویونی (کلفه)
۱۵۹	تهیه ساققا
۱۶۰	شیطانک

فصل دوازده: بازیهای شهرهای مختلف آذربایجان و استانهای همجوار

۱۶۲		سختی چند
۱۶۳		تقسیمات و گروه بندی بازیها
۱۶۶		بازیهای بومی اردبیل
۱۶۷		خللکی موللا
۱۶۹		اندبیل
۱۷۴		فندق اوینلاری
۱۷۸		بازیهای آستارا
۱۸۱		اطرافو باخ
۱۸۲		بازیهای آذربایجان شرقی، تبریز
۱۸۴		آتومون باش، قیزیل
۱۸۵		بازیهای کاز، شیبستر
۱۸۵		بازیهای محلی میانه
۱۸۸		بازیهای رند
۱۹۱		بازیهای هریس
۱۹۲		بریرینچی اوپونو
۱۹۳		بازیها در ارسباران
۱۹۳		نقیشلی یا ناققیشلی
۱۹۴		بازیهای محلی آذربایجان غربی
۱۹۸		بازی شعبه شعبه
۱۹۸		چین چین
۲۰۰		سوت سوتک
۲۰۱		بازیهای تکاب افشار
۲۰۲		دختر قهرمان
۲۰۴		بازیهای زمستانی
۲۰۴		توره وین جورابین
۲۰۶		فنجان بازی
۲۰۸		بازیهای زنجان
۲۰۹		انواع بازی در خرم دره
۲۱۰		بازیهای محلی حسن آباد کلج از روستاهای قزوین
۲۱۲		بازی دوخوس با اسم
۲۱۳		اوسولولو
۲۱۵		بازیهای همدان
۲۱۶		بازیهای ایل قشقاییها
۲۱۹		آقام بیر قوزی- یا مَرَم- مَرَم
۲۲۳		آل اختر
۲۲۵		متابع

پیشگفتار:

آداب و رسوم، سنت‌های قدیم و بازیهای محلی، زینت ایام قدیم در پس همه دغدغه‌های امروزی جا خوش کرده است، رسم و رسومی که این روزها به فراموشی سپرده شده، مراسمات خاص و یا روزهای بخصوص همانند سیزده‌به‌در مردم استان اردبیل از جمله نمین، در روستای قشلاق چایی از کوچک و بزرگ، پیر و جوان همگی به بازیهای بومی و محلی روی آورده و به شکلی ایام قدیم را در اذهان ترسیم می‌کردند بازیهای سنتی و بومی محلی نمین از جمله قیش‌گوتدی، چایبگ، اغاج و غیره....

علاوه بر این بازیهای بومی و محلی از کهن‌ترین نمادهای فرهنگی و ملی که در کنار سرگرمی‌ها، پیشه‌ها، فرهنگی، آداب و رسوم منطقه را بیان می‌کند. زندگی در قدیم با افسانه در هم آمیخته بود. سرتاسر آذربایجان یک نوع زندگی برای کودکان و نوجوانان در خربانه بود. تمامی آن دوران همچون آینه‌ای در مقابل دیدگانم قرار دارد. که به نظری رسید همان دیروز بود. ولی تاریخ و گذر عمر و گذر زمان نشان می‌دهد ۵۵ تا ۶۰ سال از آن دوران گذشته است، و زمانه کاملاً عوض شده و هم اکنون زندگی برای بچه‌ها متفاوت از آن دوران است. برای برگشتن به روزگار گذشته و گشت و گذار در باورای خیال از خاطره‌های کودکی‌ام کمک می‌گیرم و با هر فردی راجع به کودکی‌ام صحبت کردم همه از آن دوران به نیکی و خوشی یاد می‌کنند و خنده بر لب‌های همه می‌آید. رویاها و خاطرات کودکی می‌تواند مرا بر بال خود سوار کرده و به روزهای کودکی‌ام برگرداند تا بتوانم در عالم خیال خود در همان کوچه باغ‌های خاکی و باغهای سبز بدوم و با کودکان سوار کلک شده و در آسمان بر بال فرشته‌ای نشسته به پرواز آیم. مثل‌ها و شعرهایی که در کوچه می‌خواندیم و در هر فصلی شعری تازه و

برای هر بازی متلی می خواندیم. گون گتندی سو اشمیه، ساری دونون دیشمیغ، ایندی گلر، ایندی گلر...

با مشاهده ابرها که خورشید با آن عظمت را از تاییدن به ما کودکان مانع می شد و می دانستیم که آفتاب هیچ وقت زیر ابر نمی ماند. در فصل دیگر سوار چوب دستی شده و آن را اسبی می پنداشتیم، سوار بر اسب چوبی شده همچنان اسب زنده آن را به جولان در می آوردیم و با وجود دوری شهرهای و روستاهای آذربایجان از همدیگر و بودن کوه و دره و رودخانه فراوان بوده که با فاصله زیاد، همه کودکان شهرها همه یک نوع مثل و شعر را می خواندیم و رویاها و آرزوهایمان همانند هم بوده یک تکه چوب اسب کهر در نمین بود و در خوی، مرند، اهر، ارومیه، و میاند و آب، همان چوب اسب نقش را داشت.

به قول مادر بزرگهای قدیم سنگ ننگ نمی شود کودک بزرگ می شود و دوران کودکی را پشت سر می گذارد ما هم بزرگ شدیم آن روزها را فراموش نکردیم در سراسر آذربایجان نگرش کودکان و به توانان به بازی در همه جای کسان و شیشه هم بوده، در دوران کودکی در کوچه های محله سنگ ننگ نمین یک چوب بلندی در دست می گرفتیم و سوار آن شده و در خیال خود اسب یز پایی را سوار شده ایم و این اسب چوبی را چنان به حرکت در می آوردیم که این اسب جان دارد و با دویدهای متوالی در زمین های خاکی و کوچه ها و کنار خرمین ها چنان می تاخیم از همدیگر سبقت می گرفتیم و همبازی های خود را عقب می گذاشتیم و می گفتیم که اسب من از اسب تو تندتر می دود و قوی تر است و مسافتی در رویای کودکی سوار اسبی بودیم و صدای «تپوق تپوق» تمام کوچه را پر می کرد و چنان لذتی می بردیم که سوار کار دوره ی صفوی در میدان چوگان چنین لذتی از سواریش و بازی چوگانش نمی برد. و زمان را چنان فراموش می کردیم فقط آمدن شب و تاریکی بود که به ما نشان می داد. روز به پایان رسیده و وقت بازی تمام است.

پدر و مادرها زندگی و تفکرات دیگری داشتند که آن‌ها هم نزدیک و همانند به کودکی ما بودند، تهیه نان و داشتن «زومار» و یک یا دو اتاق کوچکی که سقفی از تیرهای چوبی و سقف کاهگلی داشت که بعضی از اطاق‌ها پنجره کوچکی داشت و بعضی هم آن پنجره را هم نداشت یک سوراخی در سقف بود که «باجا» نام داشت که برای خروج دود تعبیه شده بود و عصرها اگر مادر یک لقمه نانی «بلله» که بیشتر نان خالی بود و اگر داخلش اندکی «شور» و کره‌ای بود، چه دلچسب و شیرین بود و با چه لذتی آن را می‌خوردیم. و دوباره سوار اسب خود شده و آن را به جولان درمی‌آوردیم.

تقسیمات و گروه بندی بارها

بازی‌های محلی از دیرباز به شکل مختلف تقسیم‌بندی و گروه‌بندی می‌شوند. ولی به طور کلی رایج‌ترین گروه‌بندی بازی‌های محلی به شرح ذیل می‌باشد.

۱. بازی‌های بدون وسیله: بازی‌هایی هستند که برای اجرا نیاز به وسیله خاصی نیست مثل بازی زو...

۲. بازی‌های با وسیله: بازی‌هایی هستند که برای اجرا نیاز به وسیله خاصی می‌باشد مثل بازی الک دولک و...

۳. بازی‌های فردی: بازی‌هایی هستند که به صورت یک نفر انجام می‌شود مثل انواع بازی‌های نمایشی یک نفره

۴. بازی‌های گروهی: بازی‌هایی هستند که برای اجرا باید چندین نفر شرکت کننده داشته باشند مانند تیک داوانسی

۵. بازی‌های تیمی: بازی‌هایی هستند که برای اجرا افراد شرکت کننده باید به دو گروه تقسیم شوند، سووردی، قیش دوندی و غیره

۶. بازی‌های فصلی: بازی‌هایی هستند که در فصول خاصی از سال انجام می‌شوند مانند بازی سرخوردن روی برف و غیره.

۷. بازی روزانه: به آن دسته از بازی‌ها اطلاق می‌گردد که در روز انجام می‌شوند و نیاز به نور خورشید و سایه و آفتاب دارند مانند قره قازان و غیره

۸. بازی‌های آبی (رودخانه، استخر، دریا): بازی‌هایی هستند که در آب قابل اجرا می‌باشند مانند شنا در رودخانه

۹. بازی‌های همراه با گویش: بازی‌هایی هستند که برای اجرا سرگروه‌ها و یا تمام افراد گروه با خواندن شعر، شعار، سرود و گفتگو با یکدیگر به انجام آن پردازند. مثل بازی گرگم و گوسفند. "آی نه نه قورت گلدی"

۱۰. بازی‌های نشسته: بازی‌هایی هستند که برای اجرا نباید ایستاد و حتما باید در حالت نشسته اجرا شوند با یک گروه دیگر ایستاده به اجرای بازی پردازند مانند بازی کلاه برداشتن

۱۱. بازی‌های رقابتی: بازی‌هایی هستند که در آن‌ها رقابت و برد و باخت و برنده شدن و بازنده شدن و امتیازگیری وجود دارد مانند آشپق اویونلاری.

۱۲. بازی‌های هوشی و فکری: در این گونه بازی با داشتن ضریب هوشی بالا و قدرت تصمیم‌گیری فوری مد نظر می‌باشد. مثل بازی پازل، پوچ، زو و غیره

۱۳. بازی‌های ویژه بزرگسالان: بازی‌هایی هستند که با توجه به ظرفیت و انرژی مورد نیاز در اجرای بازی باید حتماً افراد بزرگسال در این گونه بازی‌ها شرکت کنند.

۱۴. بازی‌های ویژه خردسالان: در این گونه بازی‌ها شرایط سنی مورد توجه می‌باشد. بازی‌ها براساس طبقه‌ی سنی کودکان، نونهالان و نوجوانان قابل اجرا می‌باشد.